

Nystagmus

Inleiding

De Nederlandse term voor nystagmus is wiebel- of trilogen.

Met de term nystagmus worden onwillekeurige ritmische bewegingen van de oogbollen aangeduid. Onwillekeurig betekent dat de bewegingen buiten de wil om ontstaan en ook niet direct door de patiënt kunnen worden beïnvloed. Ritmisch wil zeggen dat de bewegingen een bepaald patroon vertonen met een vrij vaste snelheid en richting. Naar zijn vorm is nystagmus te verdelen in een "pendelnystagmus" waarbij de ogen heen en weer slingeren als de slinger van een klok, en een "ruk-nystagmus" of "zaagtandnystagmus" waarbij de snelheid van bewegen in de ene richting verschilt van die in de andere richting: de ogen drijven als het ware langzaam af en worden met een snelle rukbeweging weer terug gehaald. In de slaap en onder narcose verdwijnt de nystagmus.

Oorzaken

Nystagmus is een betrekkelijk zeldzame afwijking in de besturing van de oogbollen. Er bestaat een bij gezonde mensen voorkomende vorm van nystagmus: de zogenaamde "treinnystagmus" die bij mensen opwekbaar is door het waarnemen van voor de ogen langslowende zich herhalende beelden. Bepaalde geneesmiddelen (o.a. barbituraten, luminal en sommige geneesmiddelen tegen epilepsie) en alcohol kunnen een blikrichtingafhankelijke nystagmus oproepen. Ook via stimulering van het evenwichtsorgaan kan nystagmus optreden onder meer door draaiing van het hoofd of het hele lichaam of door warmte of koude stimulatie van het binnenoor. Deze vorm van nystagmus wordt "vestibulaire" nystagmus genoemd.

De exacte oorzaak van nystagmus is niet bekend maar moet gezocht worden in het oogbesturingssysteem binnen de hersenen. Dit is een zeer complex samenwerkingsproces binnen de hersenen dat mede aangestuurd wordt door binnenkomende informatie afkomstig uit de diverse zintuigen (evenwicht, houding, visuele informatie).

Wanneer er een aangeboren afwijking bestaat in het oogbesturingssysteem spreekt men van een congenitale nystagmus.

Ook aangeboren afwijkingen in de bouw of functie van een of beide oogbollen leidend tot een gestoord gezichtsvermogen kunnen een aangeboren of zeer vroeg (binnen 6 weken na de geboorte) ontstane nystagmus teweeg brengen. Enkele voorbeelden hiervan zijn aangeboren staar (lenstroebeling), afwijkingen in de aanleg van het netvlies of de oogzenuw en albinisme. Tenslotte kan nystagmus optreden in het kader van een ander, veelal neurologisch ziektebeeld bijvoorbeeld na een hersenbloeding of een ernstig hersenletsel.

Verschijselen.

Mensen bij wie de nystagmus aangeboren of in de eerste levensjaren is ontstaan hebben over het algemeen geen last van een wiebelend of trillend beeld. Doordat de hersenen zich hebben aangepast. Mensen met op latere leeftijd ontstane nystagmus hebben deze mogelijkheid niet en hebben vaak meer last van een trillend beeld. Bij mensen met nystagmus zal de gezichtsscherpte vrijwel nooit maximaal zijn omdat zij door de nystagmus de mogelijkheid van een stabiele vaste fixatie (het richten van de ogen op het waar te nemen object) missen. De gezichtsscherpte zal mede bepaald worden door de achterliggende oogafwijking.

In het algemeen geldt dat mensen met nystagmus dichtbij naar verhouding een hogere gezichtsscherpte halen dan op afstand.

Diagnose.

De diagnose nystagmus wordt gesteld op het klinische beeld. Hoewel er in een groot deel der gevallen geen oorzaak aanwijsbaar is, is bij een kind met aangeboren nystagmus wel oogheelkundig onderzoek nodig om een mogelijke achterliggende oogaandoening op te sporen. Vaak zal ook oogheelkundig hulponderzoek worden verricht (echo, elektrofysiologie of beeldvormend onderzoek). Erfelijkheidsonderzoek en /of nadere neurologische evaluatie zijn soms nodig. Voor verworven nystagmus geldt eigenlijk hetzelfde. Met name een neurologische oorzaak en soms ook afwijking van het evenwichtsorgaan moeten worden uitgesloten.

Belangrijk is in dit verband te weten dat er ook een onschuldige vorm van nystagmus bestaat die optreedt wanneer een oog wordt afgedekt bijvoorbeeld met een hand. Het niet afgedekte oog gaat dan trillen. Deze vorm van nystagmus (nystagmus latens) komt voor bij mensen die op jonge leeftijd scheel hebben gezien.

Behandeling.

Een behandeling in de zin van genezing is bij nystagmus slechts zelden mogelijk (bijv. bij een intoxicatie met geneesmiddelen of bij een operabele hersentumor).

Bij mensen met congenitale nystagmus en bij mensen met nystagmus in het kader van een oogaandoening zijn er wel verschillende mogelijkheden om het kijken te vergemakkelijken en /of te verbeteren.

Bij een nystagmus die in de ene richting duidelijk sterker is neemt de patiënt graag een voorkeurshouding van het hoofd aan (torticollis). In die stand stoort de nystagmus het zien het minst. Soms is het in dat geval zinvol met behulp van een oogspiercorrectie de ogen zo te verplaatsen dat ze bij zien rechthoekig de rustigste stand innemen. Er zijn diverse medicamenteuze behandelingen van nystagmus beschreven maar in het algemeen zijn deze therapieën weinig succesvol.

Prognose.

Aangeboren nystagmus verdwijnt slechts zelden. Toch leert de ervaring dat kinderen met congenitale nystagmus in de loop der jaren manieren vinden om zo goed mogelijk met hun nystagmus om te gaan. Ook neemt de nystagmus bij bepaalde oogaandoeningen in de loop der jaren werkelijk af. Verergering van de nystagmus is bij oogheelkundige vormen van nystagmus een zeldzaamheid.

Heeft u nog vragen, stelt u deze aan uw eigen oogarts.

Deze folder is tot stand gekomen onder redactie van de commissie Patiëntenvoorlichting van het Nederlands Oogheelkundig Gezelschap (NOG) 2004 (www.oogheelkunde.org)